

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
  - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
  - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
  - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:
- NB
- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
  - b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examen bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 60 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

---

1 maximumscore 1

monopolie

2 maximumscore 3

bij (1) de onzekerheid

bij (2) hoog

bij (3) een gevangenendilemma

bij (4) hoog

indien alle vier juist

3

indien drie juist

2

indien twee juist

1

indien één of geen juist

0

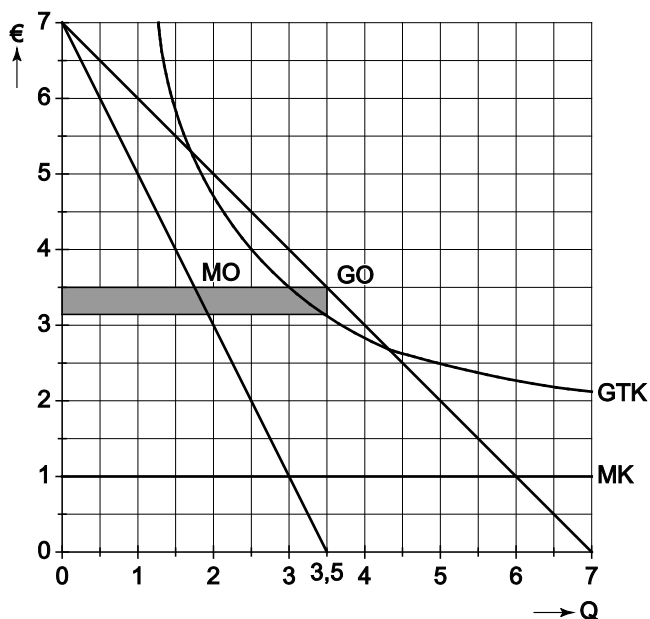
3 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord op basis van de vergelijkingen waaruit blijkt dat
  - $3,50 = -Q + 7$ dus $Q = 3,5$
  - $GTK = 1 + \frac{7,7}{3,5} = 3,2$
  - en John dus winst maakt omdat $GO > GTK$ 1
  - maar niet de maximale winst, want $MO = -2 \times 3,5 + 7 = 0 < MK$ 1
- Een antwoord waaruit blijkt dat uit de grafiek afgeleid kan worden dat
  - bij een prijs van € 3,50 de afzet 350 ritten bedraagt, waarbij de gemiddelde opbrengst (GO) hoger is dan de gemiddelde totale kosten (GTK) 1
  - maar de totale winst niet maximaal is omdat bij 350 ritten de marginale kosten (MK) hoger zijn dan de marginale opbrengsten (MO) 1

Opmerking

Als in het tweede antwoorddeel is berekend of verwoord dat $MO = MK$ bij een andere afzet dan 350 ritten, voor dit deel ook 1 scorepunt toekennen.

4 maximumscore 2**5 maximumscore 2**

ja (John heeft gelijk)

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- nieuwe afzet als $P = 1,20 \rightarrow 1,2 = -Q + 7 \rightarrow Q = 5,8$ (580 ritten) 1
- omzet wordt $580 \times 1,20 = 696$, hetgeen minder is dan de vaste kosten, $7,7 \times 100 = 770$ 1

Opgave 2

6 maximumscore 2

Een juist antwoord bestaat uit twee van de onderstaande drie elementen:

Een antwoord waaruit blijkt dat

- één tarief in plaats van twee verschillende tarieven de uitvoering van de belastingheffing vereenvoudigt (zowel voor ondernemers als voor de belastingdienst)
- met de verschuiving van goederen en diensten van het verlaagde naar het normale tarief de gemiddelde belastingdruk op consumptie zal toenemen
- verhoging van de btw-inkomsten meer budgettaire ruimte kan opleveren om de belastingdruk op arbeid te verlagen (bij gelijkblijvende totale belastingopbrengsten)

per juist element (maximaal twee)

1

7 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat de producten van detailhandelaren die voorheen onder het verlaagde tarief vielen duurder zullen worden in vergelijking met dezelfde producten (bij detailhandelaren) in België en Duitsland als in die landen een verlaagd tarief gehandhaafd blijft.

8 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- belasting bij nieuwe tarieven: $0,3 \times 18.628 + 0,4 \times 2.590 = € 6.624$
 netto inkomen: $€ 21.218 - € 6.624 + € 1.987 + € 1.574 = € 18.155$ 1
- stijging netto inkomen: $\frac{€ 18.155 - € 17.546}{€ 17.546} \times 100\% = 3,5\%$ 1
- conclusie: géén koopkrachtverlies omdat het netto-inkomen procentueel meer stijgt dan de extra inflatie (2,1%) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat de verhoging van alleen het verlaagde btw-tarief zal leiden tot een verandering in prijsverhoudingen tussen verschillende goederen en diensten, hetgeen kan leiden tot veranderingen in het koopgedrag van consumenten.
- Een antwoord waaruit blijkt dat de verlaging van de tarieven inkomstenbelasting aanleiding kan zijn tot extra / hogere uitgaven van consumenten die hun netto-inkomen zien toenemen en dit besteden aan artikelen die niet duurder worden door de btw-verhoging (luke goederen, buitenlandse vakanties e.d.).

Opmerking

Correcte antwoorden moeten een relatie leggen met één of beide belastingmaatregelen.

Opgave 3

---

10 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat de participatie van (met name) vrouwen op de arbeidsmarkt toeneemt, omdat kinderopvang betaalbaar / ruim beschikbaar is, waardoor de arbeidsmarkt kwantitatief en/of kwalitatief verruimt.
- Een antwoord waaruit blijkt dat hierdoor werkzoekenden met (jonge) kinderen beter in staat zijn snel in te spelen op vacatures, omdat kinderopvang betaalbaar / ruim beschikbaar is, hetgeen de flexibiliteit op de arbeidsmarkt vergroot / frictiewerkloosheid vermindert.

11 maximumscore 2

grafiek 1

Opmerking

Uitsluitend 2 of 0 scorepunten toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat de ontvanger van de subsidie niet het gehele bedrag van de subsidie doorgeeft aan de vrager in de vorm van een verlaging van het uurtarief.
- Een antwoord waaruit blijkt dat de subsidie een verschuiving van de aanbodlijn veroorzaakt, waardoor bij een gegeven vraag de (evenwichts)hoeveelheid hoger komt te liggen dan voorheen en de daarbij behorende betalingsbereidheid (prijs) lager is.

Opmerking

Als de kandidaat bij vraag 11 heeft gekozen voor een andere grafiek dan grafiek 1 en vanuit deze keuze doorwerkt bij vraag 12, kunnen voor vraag 12 alle scorepunten worden behaald bij een correcte redenering.

13 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat het investeren in extra capaciteit (bouwen van kinderdagverblijven/opvangruimtes, aanvragen van vergunningen) op korte termijn moeilijk te realiseren is / tijd kost.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het werven en/of opleiden van extra personeel op korte termijn moeilijk te realiseren is / tijd kost.

14 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

Een antwoord waaruit blijkt dat de overheid:

- door middel van het afgeven van een keurmerk de kwaliteit van kinderopvangplaatsen kan garanderen.
- via een systeem van vergunningen het aanbod van nieuwe kinderopvangplaatsen kwantitatief en kwalitatief kan reguleren.
- via een toezicht(houder) op de kwaliteit van kinderopvangplaatsen aan de vragers meer garanties kan bieden voor een bepaalde (standaard aan) kwaliteit.
- via voorlichting (websites, brochures) een deel van de informatieachterstand van de vragers kan compenseren.

Opgave 4

15 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat werkzoekenden die bereid zijn tot het leveren van een extra inspanning eerder zullen kiezen voor G-Skate als werkgever omdat G-Skate in tegenstelling tot andere werkgevers in de bedrijfstak wel een bonusregeling heeft.
- Een antwoord waaruit blijkt dat de specifieke bonusregeling, zoals beschreven in bron 6, meelifters kan aantrekken die denken te profiteren van de extra inspanning van afdelingscollega's zonder daarvoor zelf extra hard te moeten werken / te moeten 'investeren'.

16 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt
  - dat een bonus de werknemer stimuleert tot een grotere inspanning 1
  - waardoor de werkgever minder nadeel ondervindt van de informatieachterstand met betrekking tot de inspanning van de werknemer 1
- Een antwoord waaruit blijkt
  - dat een werkgever er voor kan kiezen om individuele prestaties / productiviteit van werknemers te registreren teneinde de bonus daarop te kunnen baseren 1
  - hetgeen betekent dat de informatieachterstand van de werkgever daadwerkelijk wordt verkleind 1

17 maximumscore 3

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

- medewerkers Verkoop volgen geen scholing maar ontvangen wel een bonus van € 500 (cel linksonder)
totale bonus $40 \times € 500 = € 20.000$
 $\frac{€ 20.000}{0,05} = € 400.000$
  - medewerkers Productie volgen scholing tegen € 600 per persoon en gaan er € 100 per persoon op achteruit (cel linksonder): bonus is € 500
totale bonus $40 \times € 500 = € 20.000$
 $\frac{€ 20.000}{0,05} = € 400.000$
- voor het gebruik van de juiste cel uit de matrix 1
  - voor een juiste berekening 2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken

- dat de medewerkers van de afdeling Verkoop géén scholing zullen volgen, omdat voor deze afdeling de keuze geen scholing (per werknemer) meer oplevert dan de keuze wel scholing 1
- ongeacht de keuze van (de medewerkers van) de afdeling Productie 1

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat

- wanneer alle medewerkers van de afdeling Verkoop gezamenlijk besluiten in te schrijven voor een scholing en zich individueel vastleggen de scholing te volgen 1
- het collectieve belang van maximale stijging van de toegevoegde waarde (en dus een hogere bonus) wel wordt waargemaakt 1

Opgave 5

---

20 maximumscore 2

het kapitaaldeckingsstelsel

Uit de motivering moet blijken dat de ingelegde bedragen worden belegd om pas op termijn ingezet te kunnen worden (voor het financieren van specifieke overheidsuitgaven met betrekking tot ouderdomspensioenen).

21 maximumscore 2

bij (1) verbetert

bij (2) lopende rekening

bij (3) verslechtering

bij (4) kapitaalrekening

indien (1) en (3) juist 1

indien (2) en (4) juist 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

- een berekening in VS dollars
  - $\frac{\text{€ } 401 \text{ miljard} \times 7,90}{5,98} = 529,75 \text{ miljard VS dollar}$ 1
  - $\frac{529,75}{470,9} \times 100\% = 112,5\%$ / 529,75 is groter dan 470,9 1
- een berekening in euro's
  - $\frac{\text{€ } 470,9 \text{ miljard} \times 5,98}{7,90} = 356,45 \text{ miljard euro}$ 1
  - $\frac{401}{356,45} \times 100\% = 112,5\%$ / 401 is groter dan 356,45 1

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat Nederland de extra inkomsten uit export van aardgas direct heeft ingezet ter financiering van lopende overheidsuitgaven, terwijl Noorwegen vergelijkbare inkomsten heeft opgespaard voor financiering van toekomstige overheidsuitgaven.

24 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat

- Noorwegen in 2010 een (veel) hogere productie per hoofd weet te bereiken bij een lagere werkloosheid en betere cijfers voorlegt voor begrotingssaldo en staatsschuldquote dan Nederland 1
- hetgeen kan betekenen dat Noorwegen in tijden van laagconjunctuur de verslechtering van de overheidsfinanciën heeft kunnen opvangen door het Petroleumfonds als buffer 1
- waardoor Noorwegen de welvaart (en werkgelegenheid) beter op peil heeft weten te houden in tijden van laagconjunctuur 1

Opgave 6

---

25 maximumscore 1

Hoewel de verkoper zegt dat in haar situatie de mogelijke schade waarschijnlijk niet opweegt tegen de extra kosten, overweegt ze toch een verzekering af te sluiten.

26 maximumscore 2

stadsfiets

Uit de verklaring moet blijken dat VELO bij de stadsfiets de premie deels afhankelijk maakt van postcode en nieuwwaarde (met uitzondering van stadsfietsen tot € 1.000 in de vier grote steden) terwijl deze premie bij e-bikes tot € 2.100 een vast bedrag is.

27 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken

- dat VELO eigen risico's heeft ingesteld in geval van schade 1
- hetgeen risicovol gedrag van de verzekerde kan voorkomen / verminderen omdat deze zelf een deel van de schadelast moet betalen 1

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{(Amsterdam): } \frac{160}{0,8 \times 999} \times 100\% = 20\% \text{ (afgerond)} \rightarrow$$

$$\text{tegen (Noord-Brabant): } \frac{125}{2.099} \times 100\% = 6\% \text{ (afgerond)}$$

29 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat e-bikes die voornamelijk recreatief gebruikt worden een 'laag risicoprofiel' hebben, omdat sport/recreatie slechts 4% uitmaakt van alle fietsdiefstallen en daarom ook een relatief lage verzekeringspremie hebben ten opzichte van de nieuwwaarde.
- Een antwoord waaruit blijkt dat stadsfietsen een 'hoog risicoprofiel' hebben wanneer ze gebruikt worden in stadscentra (21% van alle fietsdiefstallen) en daarom ook een relatief hoge verzekeringspremie hebben ten opzichte van de nieuwwaarde / een variabele premie hebben die afhankelijk is van postcode en nieuwwaarde.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF. Zend de gegevens uiterlijk op 21 juni naar Cito.